

EUROPASKOLAN STRÄNGNÄS

Cecilia Vasa 1540-1627

Av: Emma Bergkvist, Europaskolan Strängnäs

1. Inledning

Gustav Vasas näst äldsta dotter Cecilia Vasa var minst sagt en väldigt intressant och fartfylld person, från sin födelsen till sin död fortsatte hon att överraska. Det var den enda personen som Gustav inte lyckades hejda. Hon hann med allt från att ställa till med stora skandaler hemma i Sverige, konvertera till katolicismen till att vara pirat på Östersjön och flera gånger bli svårt skuldsatt. Många har på senare år kallat Cecilia för Sveriges första skandal- och partyprinsessa. Men hur lik var hon egentligen sin fader? Kan man se drag av honom i hennes sätt att handla och agera.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka Cecilia Vasa och hennes agerande och tänkande genom hennes liv och se på likheter mellan henne och Gustav Vasa. Jag har valt att fokusera mest på Cecilia Vasa och hennes liv för att sedan jämföra med Gustav Vasa. Jag kommer jämföra aspekter olika aspekter från båda deras liv.

1.2 Frågeställning

Vad finns det för likheter mellan Cecilia Vasa och hennes fader Gustav Vasa?

2. Källkritik

2.1 Nationalencyklopedin www.ne.se

Nationalencyklopedin beskriver sig själva på sin hemsida "NE är ett ledande digitalt kunskapsföretag. Vi utvecklar och erbjuder produkter och tjänster som möter dagens och morgondagens kunskapsbehov med höga krav på tillförlitlighet, tillgänglighet och användarupplevelse." NE grundades på 1980-talet på initiativ av den svenska riksdagen efter en utredning av den statliga uppslagskommitten. Det är över 4 500 experter och skribenter som har bidragit till de texter som finns på hemsidan. Nationalencyklopedin har även startat en kunskapsstiftelsen med mål att "öka intresset för kunskap och bildning i skolan."

Lars Olof Larsson, författare till texten "Gustav Vasa" är en historiker och professor och är en av Sveriges främsta expert inom Vasatiden och medeltiden. Han jobbade vid Lunds Universitet och Högskolan i Växjö under sitt arbetsliv. Han har även skrivit ett flertal böcker om Gustav Vasa och medeltiden, bl.a. om Kalmarunionen. Resterande texterna från NE har inte någon/ några författare angivna, vilket är en nackdel. Även fast NE som helhet har en stor tillförlitlighet, är det betydelsefullt att veta vem som är författare.

2.2 Hermans historia <https://www.oppetarkiv.se/etikett/titel/Hermans%20historia/>

Hermans historier är en dokumentärserie som visades på SVT mellan 1991 och 2002. Serien handlar om olika händelser och personer i Sveriges historia som berättas av journalisten och författaren Herman Lindqvist. Herman Lindqvist har studerat på Stockholms och Göteborgs Universitet och jobbade under stor del av sitt liv som utrikeskorrespondent i bl.a. Kairo,

Bangkok, Prag och Tokyo. Han har även gjort serien Hermans historier och skrivit bokserien Historien om Sverige. SVT, Sveriges television, skriver på hemsidan: "Vårt mål är att erbjuda ett utbud som engagerar, underhåller och berikar - för alla åldrar och intressen. Och vi vill bidra till ett Sverige där alla är mer nyfikna och insatta. Vår verksamhet bedrivs självständigt i förhållanden till politiska, kommersiella och andra intressen i samhället och finansieras via tv-licensen." Svt startades efter beslut av riksdagen men ägs inte av staten och är självständiga och oberoende. Det ägs av Förvaltningsstiftelsen sedan 1994.

Herman Lindqvist har fått kritik av experter och sakkunniga på sin bokserie Historien om Sverige för att den är färgad av hans lite kontroversiella åsikter. Herman har själv sagt att han är rojalist, att han stöttar och tycker om kungahuset. Detta har bidragit till att mer skepticism har riktats åt hans håll. Hans rojalistiska tankar kan ha bidragit bl.a. till att avsnitten i hans dokumentärserie om personer i kungahuset har varit mer positivt inställda. Jag har haft detta i åtanke när jag använt mig av källan och jämfört med andra källor.

3. Bakgrund

3.1 Sverige under 1500-talet

Under en stor del av 1500-talet var det Gustav Vasa som regerade i Sverige. Gustav Vasa tillsammans med bönderna i Dalarna, som han hade tagit hjälp av, tågade in i Stockholm och störtade den tidigare kungen Kristian II och då även upplöste Kalmarunionen som rådde mellan Sverige och Danmark. Vasa valdes 1523 till kung i staden Strängnäs och kröntes sedan kort därefter. Med Vasa vid makten skedde stora förändringar i Sverige. I samband med reformationen ändrade han Sverige från att vara katolskt till att bli protestantiskt, inte för att han trodde mer på det Lütther uttryckte utan för att i protestantismen så var det kungen som styrde över kyrkan och han kunde på så sätt få tag på kyrkans tillgångar. Vasa såg detta som en chans att få mer makt i Sverige och för att kunna betala tillbaka Lübeck, som hade hjälpt honom ekonomiskt med att störta Kristian II.¹ I och med riksdagsbeluten 1537 försvagades kyrkans ekonomiska makt rejält, vilket gjorde att kungamakten stärktes. Han kunde därför lägga beslag på ännu mer av kyrkans tillgångar. Gustav Vasa byggde också många borgar runt om i Sverige. Han ändrades också så att kungamakten hädanefter skulle ärvas, alltså att Gustav Vasas äldste son skulle bli kung när Vasa själv dog.²

3.2 Könsrollerna och ideal

Under denna tid blev kvinnornas roll i samhället mer enformigt, bl.a. eftersom att klostrena i och med reformationen försvann. Kvinnornas uppgift var att finnas i hemmet och föda och uppfostra barnen. Äktenskap var ett ideal både för kvinnor och män och skedde för det mesta på grund av politiska och ekonomiska anledningar, snarare än av kärlek. Gustav Vasa själv

---

¹ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/gustav-vasa>

² <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/sverige/historia/1500-talet-och-1600-talet>

såg möjligheten att knyta kontakter med utländska hov genom att gifta bort sina döttrar, prinsessorna, till furstar ute i Europa.³

Vid denna tid var det inte så pass vanligt med skolgång för pojkar, men det var extremt ovanligt att flickor fick gå i skolan.⁴ Gustav Vasa uppfostrade sina döttrar till att vara skickliga och myndiga husmödrar så att de skulle kunna leda hov och hushåll med de män som de giftes med. Prinsessorna var tvungna att ha praktiska kunskaper och lärde sig därför utöver den ordinarie skolgången olika sysslor och förvaltning. Cecilias och hennes systrars mamma Margareta Leijonhufvud betraktades då som en exemplarisk förebild. Hon höll sig inom ramarna för kvinnans ideal på den tiden.⁵

3.3 Europa under 1500-talet

Ute i Europa under denna tid hände det mycket saker. Spanien och Portugal "upptäckte" Amerika och koloniserade kontinenten snabbt. Med de nya naturresurserna som fanns i Amerika ökade handeln och världen knöts samman. Europa, med dess kontroll över handelsvägarna, blev mycket rikt. Koloniseringen av Amerika gav också upphov till att europeiska stater skaffade egna kolonier runt om i världen. Men handeln gav inte bara rikedomar, utan skapade också många konflikter inom Europa. I och med att Europa blev rikare så ökade också kungarnas makt i länderna. Med mer pengar var det möjligt för kungarna att själva styra sina riken utan att vara i lika stort behov av vasaller eller adeln. Reformationen och kungars allians med bönderna gjorde att kungamakten stärktes ytterligare.

6

4. Undersökning

4.1 Cecilia Vasa, skandalprinsessan

Den 6 november 1540 föddes Cecilia Vasa på Stockholm slott och blev den dåvarande svenska kungens, Gustav Vasas, andra dotter. Hon kom att bli ett av Gustav Vasas nio barn, varav fyra söner och fem döttrar. Eftersom att fadern var kungen av Sverige uppfostrades Cecilia som en prinsessa och fick, för att vara kvinna på den tiden, en bra utbildning. Hon lärde sig bl.a att läsa och skriva och flertalet språk som tyska och franska. Hon fick även lära sig att spela instrument och dansa. Cecilias mamma, Gustav Vasas andra fru, Margareta Leijonhufvud dog när hon var 11 år gammal och Vasa gifte om sig med den 16 åriga Katarina Stenbock kort därefter. Cecilia ansågs av många att vara väldigt vacker och blev därför mycket uppvaktad. Brudskatten som Cecilias framtida make skulle behöva betala sattes till 100 000 riksdaler av Vasa, vilket var extremt mycket pengar på den tiden och motsvarande ungefär 50 000 människors sammanlagda årslön vid den tiden. Många furstar kring Sverige

---

³ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvinnans-historia>

⁴ ibid

⁵ <https://popularhistoria.se/artiklar/systrarna-vasa>

⁶ <https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/nya-tiden#>

var intresserad av den sköna Cecilia. Cecilia själv var mer intresserad av att festa, shoppa och njuta av livet.⁷

Den första friaren kom när Cecilia var 19 år gammal och det var ingen mindre än den ryske tsaren Ivan den förskräcklige. Men det blev inget äktenskap mellan dem. Nästa friare hette Johan av Friesland, men även där blev det inget äktenskap.⁸ Efter Cecilias syster Katarinas giftermål med Edzard Ostfriesland, följde hon med brudparet på deras resa ned i landet. När sällskapet befann sig på Vadstena slott hittades Johan av Friesland, som även var Edzards bror, i Cecilias sovrum på slottet. Det var Cecilias bror hertig Erik som hittade dem och han blev mycket upprörd. Denna skandal kom att kallas för Vadstenabullret och orsakade stor pinsamhet för den svenska kungafamiljen.⁹ Gustav Vasa dog inte så långt efter skandalen och Erik kröntes till Sveriges nya konung 1561, han blev då Erik XIV.¹⁰

Många friare kom, men alla fick ett nej till svar, ofta blev det också nya skandaler. Cecilia gifte sig tillslut med en tysk markgreve vid namn Kristoffer av Baden 1564.¹¹ Tillsammans med ett stort sällskap påbörjade brudparet en resa till England eftersom att de länge hade pratats om ett giftermål mellan Erik XIV och Englands drottning Elisabeth. Det var också tänkt att Cecilia skulle rekrytera engelska pirater åt Eric. Under deras vistelse födde Cecilia sitt första barn, Eduard Fortunatus. Paret blev också väldigt skuldsatte på grund av deras väldigt lyxiga livsstil. Tillslut så togs paret ifrån sina finaste och mest dyrbara ägodelar för att ersättning för skulderna, Cecilia blev mycket upprörd och försökte hela sitt liv att hämnas för detta.

Cecilia och hennes man reste sedan vidare till mannes gods i Lothringen och bodde där under några år, under vilka Cecilia födde ytterligare fyra söner. Sedan återvände Cecilia med familjen tillbaka till Sverige och slogs sig ner i Arboga. Hemma i Sverige hade Erik XIV avsatts av brodern Johan, som blev landets nya kung under namnet Johan III. Hon fick ett fartyg av sin broder Johan III, som hon sedan bytte mot ett örlogsfartyg. Cecilia skaffade även ett till fartyg och detta kom att bli starten till hennes tid som piratdrottning på Östersjön. Hon använde sina fartyg till att sjöröva på Östersjön, speciellt mot engelska fartyg som hämnd för vad som hänt under besöket i England. När hon fick höra att en av de engelsmän som beslagtagit hennes dyrbara ägodelar i England hade kommit till Sverige, lät hon beslagta både fartygen och besättningen och satte engelsmannen i fängelse. Cecilia var mycket hängiven åt alla sina affärsrörelser som förutom sjörövning var handel och gruvor.¹²

1575 så dog Cecilias make, som hade spenderat mycket tid i Europa med att hämta legosoldater åt Johan III. Men detta stoppade inte Cecilia, utan hon fortsatte i samma takt.

---

⁷ <https://www.oppetarkiv.se/video/1069546/hermans-historia-1992-sasong-2-avsnitt-2-av-3>

⁸ <https://www.oppetarkiv.se/video/1069546/hermans-historia-1992-sasong-2-avsnitt-2-av-3>

⁹ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/cecilia>

¹⁰ <https://www.oppetarkiv.se/video/1069546/hermans-historia-1992-sasong-2-avsnitt-2-av-3>

¹¹ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/cecilia>

¹² <https://www.oppetarkiv.se/video/1069546/hermans-historia-1992-sasong-2-avsnitt-2-av-3>

Hon konverterade till katolicismen, mycket på grund av politiska orsaker, att hennes äldste son då hade bättre möjligheter att kunna bli en markgreve i Cecilias bortgångne mans hemland. Cecilia blev också gravid med, vad många tror, en spanjor vid namn Francisco de Eraso. Eraso var i Sverige som sändebud för den spanske kungen Filip II i hopp om att få Sverige på Spaniens sida i kriget mot holländarna. Efter en Vadstenabullret-liknande skandal så flyttade hon ner till Lothringen och födde där sin enda dotter, Carnitas. Dottern skickades till ett kloster vid Lothringen och Cecilia träffade henne endast någon enstaka gång. I Lothringen fokuserade hon nu på sina gods och gårdar som hon hade i Europa.¹³

De sista åren innan hennes död reste Cecilia runt i Europa, bland annat ner till Påven i Rom och till kejsaren i Tyskland och kämpar för sina intressen och sin ekonomi. Ett rykte säger även att Cecilia drev en bordell i Antwerpen. Cecilia Vasa avled i Bryssel när hon är 87 år gammal.¹⁴ Hon var en skandal- och partyprinsessa som under hela sitt liv levde över sina tillgångar och var nästan alltid skuldsatt.

Cecilia var inte bara en skönhet och charmade lätt, utan hon var också på många sätt intelligent och driftig. Att vara piratdrottning på Östersjön och kapa engelska skepp visar en del utav dem dragen, att konvertera till katolicism för att förbättra sina söners chanser i livet visar på en annan. Även fast det faktum att hon hela tiden blev skuldsatt skulle kunna användas som ett argument mot detta. Hon var under hela sitt liv väldigt livlig och hade mycket för sig och såg sig inte begränsad av sitt titel som prinsessa eller av samtidens ideal.¹⁵ Hon hade också Vasa-ättens kända envishet. Under flera år av hennes vuxna liv sökte hon hämnd för det hon utsattes för i England utan att sluta förens hon fick det.

4.2 Gustav Vasa som person

Gustav Vasa är kanske den svenska kung som flest svenskar känner till, förutom den nuvarande kungen Carl XVI Gustaf. Gustav Vasa var en stark ledare och kom att ha stor påverkan på Sverige, både då och nu bl.a. successionsordningen, avskaffandet av katolicismen och vem som är vigselförrättare vid kungliga bröllop. Han hade en vasst omdöme och var kraftfull som ledare. Han var inte direkt någon gosebjörn, utan handlade ofta utan hänsyn och var häftig. Under Vadstenabullret sägs det att Vasa ska ha låtit Johan av Friesland kastreras för att han varit så arg över vad som hänt. Gustav Vasa var också intelligent och tänkte alltid på hur han kunde förbättra och stärka sin makt. Bland annat hur han fick med sig dalabönderna i uppror mot Kristian II och hur han bröt med den katolska kyrkan för att stärka sin egen makt och för att kunna betala tillbaka skulder. Han var också mycket envis och listig. Han var inte särskilt lärd, men hade en praktisk fallenhet, exempelvis var han en väldigt skicklig talare. Han såg till att ge sina söner och döttrar bra utbildningar som förberedelse inför framtiden. Han lyckades hejda mycket som dackefejden, klockupproret förutom just sin ena dotter Cecilia.

---

¹³ <https://www.oppetarkiv.se/video/1069546/hermans-historia-1992-sasong-2-avsnitt-2-av-3>

¹⁴ ibid

¹⁵ <https://sok.riksarkivet.se/Sbl/Presentation.aspx?id=16517>

5. Slutsats och diskussion

5.1 Likheter och skillnader

Om man ska besvara frågeställningen på ett tydligt och klart sätt, så är det att man kan se många likheter mellan Cecilia Vasa och hennes fader Gustav Vasa. Man kan enkelt se vissa likheter i bådars personligheter och i sättet de agerade. Men det finns såklart också skillnader mellan dem, barn brukar ofta inte bli exakta kopior av sina föräldrar men kunna ärva vissa drag.

En tydlig likhet mellan dem var att både Cecilia och Gustav hade starka personligheter. De visste vad de ville göra och agerade utifrån det. Det var inte personer som skulle ge efter andra och följa vad alla andra ville. Hon gifte sig inte med första friaren heller utan valde mer för sig själv, helst skulle hon nog ha gift sig med Johan av Friesland, men det gick absolut inte efter Vadstenabullret. En annan likhet är intelligensen och drivet som fanns hos de två. Cecilia och Vasa har Vasaättens kända envishet. De var inte inte några som skulle ge upp.

Man kan också se att båda var väldigt måna sin maktposition och alltid ville förbättra den. Även om Gustav var lite högre upp i maktordningen och kämpade att få mer makt som kung så kämpade även Cecilia under sitt liv med att förbättra sin maktposition. Man skulle kunna säga att båda har en slänga av maktgalenhet, förmodligen något som Cecilia har ärvt från fadern efter att ha sett hur han lett Sverige. Det finns också en likhet mellan att både ville att deras barn skulle få det bra i livet, Gustav såg till att alla hans barn skulle få en ordentligt utbildning och Cecilia konverterade till katolicismen för att sönerna skulle kunna få det bättre. Men det kan hos båda också finnas ett bakomliggande motiv till detta, att förbättra sin egen maktposition genom att använda sina barn för sin egen räkning, vilket även där visar på att de var på ett sätt intelligenta och listiga.

Om man ska se till skillnader så blev båda någon gång under sitt liv i skuldsatta. Cecilias period av skulder var dock mycket längre än vad Gustavs var. Gustavs drag av att inte kunna hantera pengar kan ha ärvts av Cecilia och förstärkts, för Cecilia var i princip i skuld under hela sitt liv. Cecilia och hennes syskon fick under sin uppväxt leva ett väldigt flådigt och lyxigt liv vilket kan ha spelat in på hennes sätt att se och hantera pengar. När hon var i England levde hon mycket över sina tillgångar. Gustav kan likaväl ha varit en lika stor spenderare som Cecilia, men att han faktiskt hade pengarna att spendera. Cecilia var nog lite mer vild än sin fader, man får en känsla av att inte vem som helst som det florerat rykten om att ha startat bordell runt.

5.2 Andra tankar

Cecilia enligt mig var en stark kvinna i sin tid som inte brydde sig om idealet. Så som en kvinna egentligen skulle bete sig var inte något som Cecilia verkade vilja följa. Det hör ihop med att hon hade en stark och färgglad personlighet. Det typiska kvinnolivet var inte något som passade henne. Det var väldigt starkt av henne och något som inte många "vågade" göra. Visst så hjälpte det de faktum att hon var en prinsessa, för en bondefru var det förmodligen inte lätt att bryta sig loss från normerna. Att hon bröts från protestantismen, vilket hennes pappa har infört i Sverige, och konverterade till katolicismen, visar också på att ideal inte var något hon brydde sig om.

Cecilia skulle kunnat gjort många saker annorlunda för att få ett "bättre" liv där hon inte var skuldsatt eller hamnat i skandaler. Men då hade hon endast varit ytterligare en svensk prinsessa och inte stått ut från mängden. Det var bra att hon som kvinna under den tiden stod ut från mängden och visade att kvinnan inte enbart var en dekoration i hemmet. Nu är Cecilia ändå någon som vi känner till och pratar om, vi hade inte lyft henne som en stark kvinna om hon inte hade agerat och betett som hon gjort.

Det finns vissa liknelser mellan Cecilia och Drottning Kristina, Cecilias brors, Karl XI, barnbarn. Båda två var starka kvinnor som inte följde det samtida idealet för kvinnor. En tydlig liknelse mellan dem var att de båda konverterade till Katolicismen, något som inte var populärt i det protestantiska Sverige. Cecilia var ändå inte riktigt lika kontroversiell som Kristina. Cecilia var en firad skönhet och gifte sig till skillnad från Kristina och hon abdikerade som drottning som Kristina. Båda ville hela tiden ha mer makt och levde lite över sina tillgångar, med det Kristina hamnade aldrig i samma skuldsituation som Cecilia gjorde. Kanske fick Kristina tankar och influenser av sin morfars syster.

6. Källförteckning

Nationalencyklopedin, 1500-talet och 1600-talet

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/sverige/historia/1500-talet-och-1600-talet> (2018-05-10)

Nationalencyklopedin, Cecilia

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/cecilia> (hämtad 2018-05-08)

Nationalencyklopedin, Gustav Vasa

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/gustav-vasa> (hämtad 2018-05-08)

Nationalencyklopedin, Kvinnans historia

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/kvinnans-historia> (hämtad 2018-05-08)

Populär Historia, Vasadöttrarnas brokiga liv

<https://popularhistoria.se/artiklar/systrarna-vasa> (hämtad 2018-05-07)

Riksarkivet, Cecilia

<https://sok.riksarkivet.se/Sbl/Presentation.aspx?id=16517> (hämtad 2018-05-06)

SO-rummet, Nya tiden (tidigmodern tid) 1500-1776

<https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/nya-tiden#> (hämtad 2018-05-09)

Svt:s Öppna arkiv, "Hermans historia"

<https://www.oppetarkiv.se/video/1069546/hermans-historia-1992-sasong-2-avsnitt-2-av-3>
(hämtad 2018-05-04)